

KARTA PRACY

Sławomir Mrożek

Zestaw 1.

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie wykonaj umieszczone pod nim zadania. Odpowiadaj tylko na podstawie tekstu i tylko własnymi słowami – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tylu odpowiedzi, o ile jesteś proszona(-ny). W zadaniach zamkniętych wybierz tylko jedną z zaproponowanych odpowiedzi.

Małgorzata I. Niemczyńska

Miejsca Chiavari

Złociste plaże, przejrzyste morze, rozłożyste palmy. Urokliwe uliczki z ładnymi budynkami, zabytki nawet z XIII wieku. Wspaniałe widoki. Chiavari to niewielka miejscowość na Riwierze Włoskiej, tuż obok Genui. [...] Lata spędzone w Chiavari to ciągle wątpliwości. Sytuacji nie poprawiają problemy z wydanymi tylko na dwa lata dokumentami. Przedłużanie ich ważności to droga przez mękę. W korespondencji i dzienniku pisarza z tego okresu na przemian pojawiają się zdania w stylu [...]: „Do Polski wrócić ja nie mogę. A dlaczego? Bo taki już los. To się wie w środku, czego nie trzeba tłumaczyć sobie, chociaż powinno się dla większego spokoju”.

Tego spokoju Mrożkowi wyraźnie brakuje. [...] Pracować dużo i ciężko – to jego sposób na zagłuszenie pustki. [...] Próbując lepiej zrozumieć siebie i świat dookoła, Mrożek przepisuje całe strony innych autorów: Marcela Prousta, Fryderyka Nietzschego, Jeana Paula Sartre’a. Ćwiczy się przy okazji w językach, napawa literaturą niedostępną w ojczyźnie. Prawdziwie opętany okaże się jednak kimś innym.

Tym kimś będzie Witold Gombrowicz. Pod jego wyraźnym wpływem Mrożek pisze swój najśłynniejszy dramat. „Ślub, Wesele, Ożenek, Zaślubiny, Hymen, Weselisko. Pan młody. Młody pan, Żonkoś, Państwo młodzi, Śluby [...]” – zastanawia się Mrożek w dzienniku, jak nazwać najnowszą sztukę.

Tytuł ostatecznie brzmi: *Tango*. Rzecz opowiada o świecie, którego „już nie można nawet rozsadzić”, bo „sam się rozłazi”. Przedstawiciele starszego pokolenia, zamiast pilnować konwencjonalnego ładu, siedzą niechlujnie ubrani pośród bałaganu i z rozkoszą ciupią w karty. Matka obojętnym tonem wspomina przy wszystkich o swoim romansie, ojciec sypia do późna i chodzi po domu w rozchełstanej piżamie, babcia ani myśli umierać. Dla młodego Artura jedynym dostępnym buntem pozostaje w tej sytuacji próba narzucenia im konserwatywnych zasad. Symbolem zwycięskiego powrotu porządku ma być tradycyjny ślub, który zamierza wziąć ze swoją kuzynką Alą. Choć w staraniach posuwa się nawet do rządów autorytarnych, skazany jest na przegraną z Edkiem – pospolitym chamem, który reprezentuje triumf prostackiej siły czysto fizycznej.

Trzydziestoparoletni Mrożek, gdy pisze *Tango* w słonecznym Chiavari, sam ma wrażenie, że jest już stary. W nowoczesnym świecie nie umie sobie znaleźć miejsca. Miota się. Czuje się zagubiony. W intymnych zapiskach nadmienia o tym uczuciu bez przerwy, wspominając samego siebie sprzed raptem kilku lat. [...]

W 1964 roku sztuka ukazuje się w „Dialogu”, światowa prapremiera ma miejsce w kwietniu następnego roku w Teatrze Atelje 212 w Belgradzie, a krajowa w czerwcu w Teatrze Polskim w Bydgoszczy (reżyseria: Teresa Żukowska).

Już miesiąc później Erwin Axer wystawia ją w Teatrze Współczesnym w Warszawie w obsadzie, która długo cieszyć się będzie opinią najlepszej z możliwych (Wiesław Michnikowski w roli Artura, Mieczysław Czechowicz – Edka). Sukces oszałamia. Recenzja ukazuje się nawet w londyńskim „Timesie”, gdzie dramat Mrożka zostaje nazwany „najważniejszą chyba sztuką, jaka pojawiła się w Europie Wschodniej po zakończeniu wojny”. Do 1968 roku, kiedy autor trafi na indeks,

przedstawienie zagrane zostanie w stolicy 350 razy. W tym samym roku co w Belgradzie *Tango* doczeka się adaptacji w Brnie, błyskawicznie posypią się potem kolejne spektakle. W zestawieniu najczęściej granych nad Wisłą autorów Mrożek – wyjąwszy lata zakazu – będzie od tej pory zajmował długo żelazną drugą pozycję, tu za Aleksandrem Fredrą. Przyjechać na premierę do kraju, mimo wahań, jednak się nie zdecyduje.

Na podstawie: Małgorzata I. Niemczyńska, *Miejsce Chiavari* [w:] tejże, *Mrożek. Striptiz neurotyka*, Warszawa 2013.

Zadanie 1. (0–2)

a) Określ, jaki środek stylistyczny dominuje w pierwszych trzech zdaniach opisujących Chiavari.

b) Wyjaśnij, czemu służy zastosowany zabieg.

Zadanie 2. (0–2)

a) Wyrażenie „droga przez mękę” to przykład

A. frazeologizmu.	C. archaizmu.
B. makaronizmu.	D. poetyzmu.

b) Podaj sformułowanie antonimiczne.

Zadanie 3. (0–1)

Na podstawie akapitu drugiego napisz, w jaki sposób Sławomir Mrożek radził sobie z wewnętrznym niepokojem i poczuciem pustki. Nie cytuj.

Zadanie 4. (0–1)

Podkreśl stwierdzenia, które są zgodne z treścią tekstu.

- Drugi akapit jest rozwinięciem zapisów Mrożka w dzienniku, zacytowanych w akapicie pierwszym.
- Pierwszy akapit tekstu ukazuje Chiavari jako wyjątkowo szczęśliwe dla Mrożka miejsce.
- Ostatni akapit przede wszystkim opisuje sukces sceniczny *Tanga* Mrożka.

Zadanie 5. (0–1)

W jaki sposób autorka przybliży rozterki Sławomira Mrożka dotyczące wyboru tytułu dramatu?

Zadanie 6. (0–2)

Sformułuj cztery pytania, na które w podanych akapitach odpowiada Małgorzata I. Niemczyńska. Każde pytanie musi odnosić się do całego akapitu.

Akapit 4.

Akapit 5.

Akapit 6.

Akapit 7.

Zestaw 2.

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie wykonaj umieszczone pod nim zadania. Odpowiadaj tylko na podstawie tekstu i tylko własnymi słowami – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tyłu odpowiedzi, o ile jesteś proszona(-ny). W zadaniach zamkniętych wybierz tylko jedną z zaproponowanych odpowiedzi.

Halina Stephan

Tango (1964)

Tango, pierwsza sztuka Mrożka napisana po opuszczeniu Polski, podsumowała jego ówczesne doświadczenia w zakresie dramaturgii i zapewniła mu poczesną pozycję na scenach zagranicznych. Mroźek zastosował tu swoją ulubioną formę filozoficznej groteski, ale w efekcie powstał dramat naturalistyczny i alegoryczny zarazem. Istotą jego jest rodzinny konflikt pokoleń, konflikt pomiędzy niszczycielami a krzewicielami tradycji. Role są tu odwrócone: syn jest obrońcą tradycji, podczas gdy rodzice są zapalczywymi innowatorami. Klucz do zrozumienia sztuki nie zawiera się w realiach polskich, lecz w szerokim kontekście historii kultury europejskiej. Członkowie rodziny funkcjonują równocześnie jako reprezentanci pewnych formacji kulturowych. Humorystycznie ujęty konflikt pokoleń rozwija się wokół głównych ideowych przeobrażeń współczesnego świata: schyłku tradycyjnych wartości i zaniku hierarchii. Zwycięzcami nie zostają ani proponenci, ani oponenci tradycji; ich intelektualne rozgrywki niespodziewanie doprowadzają do władzy antyintelektualistę, prymitywnego osobnika, który wprowadza nowy porządek oparty na dyktaturze pięści.

Tango jest sztuką o dorastaniu w świecie, w którym zasada przyjemności i samorealizacji stała się nadrzędną wartością. Jest to tragedia wywiedziona z założenia, że współczesny świat chwieje się u podstaw i tylko przemoc może przywrócić mu pierwotną spójność. Centralną postacią jest Artur, syn przedstawicieli byłej awangardy, Stomila i Eleonory. Rodzice kultywują swobodę obyczajów, burzenie tradycji i postęp jako wartości nadrzędne. Poprzednia generacja, reprezentowana w *Tangu* przez babcię Eugenię i wuja Eugeniusza, wprawdzie nie jest zachwycona awangardową rewolucją, ale nie ma ochoty walczyć o podtrzymanie tradycji i wygodnie dostosowuje się do nowego sposobu bycia. Otoczony ogólnym bałaganem i narcystyczną obojętnością, Artur próbuje przywrócić dawny porządek i tradycyjne zasady współżycia w rodzinie. W świecie ogołoconym z moralnych zasad i konwencji młody człowiek chce odtworzyć dawny ład po to, by odzyskać swoje prawo do buntu przeciwko status quo, w nadziei, że taki bunt pozwoliłby mu osiągnąć prawdziwą dojrzałość. [...]

Tango to także sztuka o tym, jak mężczyźni traktują kobiety, sztuka o seksie i zazdrości. Choć Artur upiera się przy racjonalnym, intelektualnym podejściu do życia, to ostatecznie załamuje go niewierność kobiety, a nie rozdzźwięk pomiędzy ideałem społecznego porządku i postawą awangardową rzeczywistością. Punkty zwrotne w życiu Artura to najpierw przypadkowe wyznanie matki, że sypia z Edkiem, i potem oświadczenie Ali, że ona także go zdradziła. Pierwsza wiadomość prowadzi do nasilenia restrykcji wobec rodziny. Druga uderza w samo sedno reformistycznych poglądów Artura, prowadzi do jego nerwowego załamania, a program do upadku. [...]

Problem kobiet nie bywa jednak szczególnie eksponowany w realizacjach scenicznych *Tanga*. W centrum zainteresowania znajdują się zwykle problemy erozji wartości, stanowiące istotę tego ważnego dramatu, erozji zapoczątkowanej przez antytradycyjną działalność awangardy, a dopełnionej przez doświadczenia drugiej wojny światowej i późniejsze przemiany społeczne i ustrojowe związane z migracją wsi i ogólną zmianą mentalności. Przy takim odczytaniu tekstu w centrum sztuki znajduje się konflikt między Stomilem a Arturem. Awangardzista Stomil metodą artystycznych eksperymentów rujnuje wcześniejszy porządek społeczny. [...]

Sceniczny sukces *Tanga* miał swoje źródło w uniwersalności problematyki poruszonej w tej tragikomedii. Oglądana z perspektywy zachodniej kultury, przedstawia ona, zdaniem Krzysztofa Wolickiego, rozkład mieszczańskiego etosu, który stanowi zasadniczy fundament ładu i bezpieczeństwa zachodniego świata. [...]

Tango pozostaje najbardziej znaną i najczęściej wystawianą w świecie sztuką Mrożka. Uniwersalność tematyki i błyskotliwy humor dialogów zapewniły mu wysoką lokatę w repertuarach polskich i zachodnioeuropejskich teatrów. Dzięki tej sztuce Mroźek wszedł na stałe do historii europejskiego dramatu.

Na podstawie: Halina Stephan, „*Tango*” (1964) [w:] tejże, *Mroźek*, Kraków 1996.

Zadanie 1. (0–1)

Co złożyło się na genezę *Tanga*?

Zadanie 2. (0–1)

Napisz, który z wymienionych twórców mógłby posłużyć się ulubioną formą Sławomira Mrożka wymienioną w akapicie pierwszym.

A. Witold Gombrowicz.

C. Jan Kochanowski.

B. Adam Mickiewicz.

D. Ignacy Krasicki.

Zadanie 3. (0–1)

Podaj propozycje synonimów kontekstowych do podkreślonych w zdaniu wyrazów: „Zwycięzcami nie zostają ani proponenci, ani oponenci tradycji”.

Zadanie 4. (0–3)

Wypisz trzy propozycje odczytania *Tanga* Sławomira Mrożka.

Zadanie 5. (0–3)

Znajdź w akapicie drugim, a następnie wpisz do tabeli po jednym spójniku lub zaimku względnym, który w tekście pełni wskazaną funkcję. Podaj przykłady zdań złożonych, w których wystąpiły takie spójniki lub zaimki względne.

Funkcja	Spójnik lub zaimek względny	Przykład zdania z tekstu
wprowadzenie zdania podrzędnego przydawkowego		
wprowadzenie zdania podrzędnego okolicznikowego celu		
wprowadzenie zdania współrzędnego przeciwstawnego		

Zadanie 6. (0–2)

Wyjaśnij, co łączy pod względem kompozycji i treści pierwsze zdanie akapitu pierwszego z ostatnim akapitem tekstu.